

УДК 324(439)"2022":659.131.2

Ірина Кіянка,

доктор політичних наук, доцент кафедри державної політики та врядування
Інституту державного управління,

Національний університет «Львівська політехніка»,

ORCID ID: 0000-0002-3100-7796

kiyanka@i.ua

Євгенія Тихомирова,

доктор політичних наук, професор кафедри

міжнародних комунікацій та політичного аналізу,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

evgenia.tyhomirova@vnu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-5017-5875

DOI 10.29038/2524-2679-2022-02-144-151

ПОПУЛІСТСЬКІ СЛОГАНИ У ВИБОРЧІЙ КАМПАНІЇ 2022 РОКУ: КЕЙС УГОРЩИНИ

Посилення ролі популістських слоганів свідчить про поступову втрату привабливості ліберальних та постліберальних рішень у сфері політики, економіки й культури, а особливо в ланці ідеології. Світовий досвід свідчить, що популістський рух активізувався в періоди, коли країни переживали переломні етапи своєї історії. За різких соціально-економічних зрушень, особливо тоді, коли ламалися старі засади, а нові ще не викреслювалися чітко і ясно, на політичну арену виходять популістські діячі, які пропонують швидкі й прості рішення. Тим паче, що досвід популістів заснований на буденному, безпосередньому сприйнятті навколишнього світу і його проблем, спрощених уявленнях про причинно-наслідкові зв'язки й стосунки громадського життя, популізм пропонує відповідно полегшені, часто бунтарські шляхи виходу зі складних ситуацій. І це видається привабливим розв'язанням начебто соціально-економічних проблем, проте, вникаючи в глибинний вимір розуміння популізму, розуміємо, що це лише засіб отримання влади й намагання її втримати якнайдовше. Тому популізм у розрізі виборів в Угорщині у 2022 р. ілюструє практичні аспекти популізму та крах цінностей постлібералізму.

Ключові слова: популізм, публічна політика, вибори, виборча кампанія, політична ідеологія, політична програма.

Iryna Kiyanka,
National University «Lviv Politichnic»,
ORCID ID: 0000-0002-3100-7796

Yevheniia Tykhomyrova ,
Lesya Ukrainka Volyn National University,
ORCID ID: 0000-0002-5017-5875

POPULIST SLOGANS IN THE 2022 ELECTION CAMPAIGN: THE CASE OF HUNGARY

The growing role of populist slogans indicates the gradual loss of attractiveness of liberal and post-liberal decisions in politics, economics and culture, and especially in the ideological field. World experience shows that the populist movement intensified at a time when countries were experiencing turning points in their history.

With drastic socio-economic shifts, especially when the old principles have been broken and new ones have not yet been clearly outlined, populist figures are entering the political arena, offering quick and easy solutions.

Moreover, the experience of populists is based on everyday, direct perception of the world and its problems, simplified ideas about causation and relations of public life, populism offers correspondingly easier, often rebellious ways out of difficult situations. And this seems like an attractive solution to supposedly socio-economic problems, but delving into the deep dimension of understanding populism, it becomes clear that it is only a means of gaining power and trying to keep it longer. Therefore, populism in the context of the elections in Hungary in 2022 illustrates the practical aspects of populism and the collapse of the values of post-liberalism.

Key words: populism, public policy, election, election campaign, political ideology, political program.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Популізм залишається актуальним феноменом соціально-політичного життя багатьох країн світу. На відміну від

традиційних ідеологічних систем, він залежить від особливостей різних національних політичних культур, конкретної сукупності обставин соціально-економічного та політичного життя тієї чи іншої країни. Маючи значний вплив на політику країн із порівняно малим досвідом функціонування демократичних інститутів, популізм досить помітно виявляє себе в сучасному політичному просторі «старих» демократій. Існує очевидний зв'язок між посиленням популізму й загостренням соціально-економічних проблем. Важливий чинник, котрий сприяє появі та зростанню впливу популістів – нездатність політичного істеблішменту, у тому числі й цілком демократичного, ефективно реагувати на нові труднощі й виклики.

Популізм можна вважати неминучим супутником політичної свободи та демократичного устрою. Подекуди він постає силою, що сприяє розширенню політичної участі, проведенню реформ в інтересах численних соціальних груп із низьким статусом. Схиляючись до протиставлення права більшості інтересам і правам тих чи інших меншин, вважаємо, що популізм може бути загрозою правовій державі та базовим політичним і громадянським свободам. Скрізь, де популістські лідери отримували владу, вона набувала авторитарного характеру, супроводжувалася зловживаннями й утисками (але не знищенням) опозиції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цією проблематикою займалися численні українські науковці: М. Держалюк, Є. Магда, А. Стець, А. Романюк, С. Сидоренко, Т. Саламанюк.

Актуальність проблематики. Аналізуючи правонаціоналістичну партію «Фідес» прем'єр-міністра Віктора Орбана, котра перемогла на парламентських виборах в Угорщині, відзначимо, що, як повідомила виборча комісія Угорщини, після підрахунку 90 % голосів за цю партію проголосували 54 % виборців. Водночас вона отримує 135 із 199 мандатів і відтак знову матиме більшість у дві третини в парламенті.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Опозиційний альянс шести партій Угорщини «Єдність» отримав 35 % голосів і 56 місць у парламенті країни. Угорська ультраправа партія, рух «Наша Вітчизна» (Mi Hazánk Mozgalom), також потрапила до парламенту із 6 % голосів і сімома місцями. Один мандат, передбачений для представників інших національностей, дістався представнику німецької меншини.

У ніч виборів Орбан заявив своїм прихильникам, що вони «здобули величезну перемогу». «Перемога настільки потужна, що її можна побачити

навіть із Місяця, але вже точно і з Брюсселя». Він натякав таким чином на свої постійні конфлікти з ЄС, до якого його країна входить від 2004 р. Тепер Орбан у четвертий раз поспіль керуватиме країною, у якій до конституції внесено доповнення щодо правління більшістю у дві третини голосів [1].

Головний кандидат від опозиції Петер Маркі-Зай (Péter Márki-Zay) визнав свою поразку. Водночас він заявив, що «ми залишаємося тут, ми виступаємо на захист кожного, ми наступаємо владі на п'яти». Опозиційний альянс Угорщини «Єдність» складається із шести опозиційних партій та має у своєму складі, зокрема, ліву, праву, зелену й ліберальну партії.

Отже, правонаціоналістичний лідер Віктор Орбан вступає на посаду прем'єр-міністра Угорщини вже вп'яте, до того ж – четвертий раз поспіль. На чолі власної партії «Фідес» він керує Угорщиною від 2010 р. На попередніх виборах чотири роки тому його партія отримала 49 % виборців та з незначною перевагою у дві третини голосів увійшла до парламенту Угорщини. Виборча кампанія в Угорщині нещодавно була затьмарена війною в Україні, яка відсунула на задній план інші проблеми в країні, такі як корупція, висока інфляція, слабка економіка й конфліктні відносини Угорщини з ЄС [2].

Як зауважив Є. Магда, що нова перемога лідера партії Фідес Віктора Orbana на парламентських виборах в Угорщині породила чимало дискусій про перспективи країни та її місце в європейській політиці. І тема відносин з Україною є далеко не останньою. Не дивно, що Орбан 5 квітня наголосив на готовності купувати російський газ за рублі, як цього вимагає кремль. ЄС, як повідомляє Reuters, має наміри заморозити фінансову допомогу Угорщині через проблеми з демократичним характером управління державою. Це цілком відповідає, як не дивно, інтересам Orbana, який назвав «брюссельських бюрократів» серед своїх опонентів. Потрібно зазначити, що Угорщина не залишилась осторонь проблеми українських біженців: вона прийняла понад 500 000 із них (це понад 10 % від загальної їх кількості). Далеко не всі українські жінки та діти залишилися на угорській землі, проте й це явище складно назвати унікальним [3].

Під час передвиборної кампанії Орбан підкреслював нейтральну позицію Угорщини щодо війни в Україні й заборонив постачання їй зброї через територію сусідньої Угорщини. Прем'єр-міністр Орбан, щоправда, засудив російське вторгнення в Україну, але принципово уникає особистої критики президента росії Володимира Путіна. В одному з телевізійних інтерв'ю він заявив, що опозиційний альянс хоче втягнути країну у війну

в Україні. Він підкреслював, що «ліві уклали договір з українцями і, якщо вони переможуть на виборах, то втягнуть у війну Угорщину. Насправді, як зазначено у виданні, такого договору не існує [4].

Нинішня виборча кампанія коаліції Фідес–ХДНП відбувалася під девізом «Війна або мир». Її лідер Віктор Орбан провів лише один передвиборчий мітинг 1 квітня. На його думку, розпочата операція росії проти України 24 лютого змінила результати виборів на користь правлячої коаліції. В. Орбан засудив агресію 24 лютого РФ проти України й не став накладати вето на санкції ЄС проти москви, хоча й відзначив, що не згоден із ними. Він продовжує забороняти перевезення військової техніки територією Угорщини до України, щоб не порушити надійність постачання енергоносіїв за сприятливими цінами, відкритість ринків РФ для угорської продукції [5].

Під час передвиборчої боротьби В. Орбан позиціонував себе як «захисник» Угорщини, гарант миру й стабільності в країні. Правляча коаліція оцінювала політику об'єднаної опозиції на підтримку України небезпечною, що могла втягнути Угорщину у війну. У відповідь опозиційний альянс проводив вибори під гаслами «Угорщина для всіх» й «Орбан або Європа». Його лідер П. Маркі-Зай вважав, що Угорщина повинна дозволити перевезення територією Угорщини зброї для України, а коли буде прийнято рішення на рівні НАТО про направлення в Україну військового контингенту, то Угорщина зобов'язана виконати його та взяти в цьому участь.

Досить суперечливими видавалися переможна промова В. Orbana пізно ввечері 3 квітня 2022 р. і його наступні інтерв'ю угорським ЗМІ. Він зізнався, що для нього самого переконлива перемога стала приємною несподіванкою: «Ми отримали таку велику перемогу, яку видно навіть із Місяця, – вигукував він, – і тим паче її мають бачити й у Брюсселі. «Ми захистили суверенітет і свободу Угорщини». Він підкреслив, що ця перемога запам'ятається й тим, що Фідесу довелося зіштовхнутись із найбільш сильним «зустрічним вітром», що «у нас ще ніколи не було так багато противників» у ході виборчої кампанії. До найбільших суперників він відніс внутрішню ліву опозицію, міжнародні ліві сили, брюссельських бюрократів, усі організації імперії Д. Сороса, міжнародні ЗМІ, а також українського президента (прізвище не називалося) [6].

Рівень занепокоєння черговою перемогою правлячої коаліції Фідес–ХДНП є значним в Угорщині, Україні, Словаччині, Румунії, особливо на просторі країн ЄС. Новий термін перебування В. Orbana при владі для Брюсселя передбачається складним. Попередні каденції позначалися неодноразовими конфліктами з інституціями ЄС. Очільники ЄС вва-

жають, що таке тривале перебування при владі дало можливість В. Орбану остаточно підірвати основи демократичних інститутів. Для таких висновків використовуються певні аргументи: В. Орбан практично переписав під інтереси своєї політичної партії конституцію, змінив правові норми парламентських виборів, призначив своїх вірних людей на керівні посади в судовій та правоохоронній системі, інших органах державної влади [7].

Угорщина, визнаючи кордони й погоджуючись із їх недоторканістю, докладает зусилля для збереження угорських спільнот від еміграції та асиміляції на територіях сусідніх держав – Румунії, Словаччини, Сербії й України (Закарпаття). У сучасній Угорщині вирішальну підтримку отримують ті політичні сили, які відстоюють інтереси не лише Угорської держави, а й угорських спільнот у сусідніх із нею країнах [8].

Весною 2014 р., у розпал агресії росії проти України, В. Орбан висунув вимоги щодо надання угорцям Карпатського регіону подвійного громадянства, забезпечення національно-культурної й освітньої сфери рідною мовою, набуття автономії. Проблема 200 тисяч закарпатських угорців України (насправді їх чисельність тоді не перевищувала 150 тисяч осіб) набула особливого загострення під час інавгураційної промови В. Орбана в парламенті в травні 2014 р. Через кілька днів він виступив за надання автономії угорським меншинам, у тому числі й на Закарпатті; зазначив, що Угорщина всіма силами підтримуватиме позитивне вирішення цих трьох питань [9].

Прагнення Угорщини надавати закордонним угорцям подвійне громадянство, забезпечити для їхніх спільнот автономію, культурно-освітній розвиток національною мовою й традиціями не отримують належної уваги в сусідніх державах, через що відносини в регіоні не стали зразковими.

У такому самому стані перебувають й українсько-угорські відносини, особливо після набуття чинності у 2017 та 2020 рр. законів про освіту та про порядок застосування української мови як державної на території України. Через різні підходи Будапешта й Києва до питання угорської спільноти Закарпаття, поки воно ще залишається напруженим. Відносини обох сторін не покращилися й нині. Вітаючи 3 квітня 2022 р. всі угорські спільноти сусідніх з Угорщиною держав, В. Орбан окремо звернувся також до угорців Закарпаття, наголошуючи, що батьківщина завжди буде поруч із ними [10].

Результати парламентських виборів в Угорщині 3 квітня 2022 р. дають підстави припустити, що політика Будапешта щодо питань угорської спільноти Закарпаття залишиться незмінною, що ускладнюватиме повноцінний розвиток двосторонніх відносин. Відтак нині Українській

державі, особливо вітчизняній дипломатії, потрібно враховувати таке становище й проводити наполегливо конструктивний курс, поєднуючи зусилля з відповідною діяльністю Європейського Союзу. Угорщина не блокуватиме приєднання України до Північноатлантичного Альянсу, а також підтримає рух Києва до Європейського Союзу. Про це в інтерв'ю телеканалу «Еспресо» заявив угорський посол в Україні Іштван Ійдярто. «Ми вас повністю підтримуємо. Будьте певні, що угорці та народ Угорщини солідарні з вами. І ми сподіваємося, що вже зовсім скоро ця трагедія, ця війна припиниться. А український народ відродиться з новою енергією та новими можливостями» [11].

16 травня 2022 р. за переобрання Орбана проголосували 133 депутати, проти були 27, ніхто не утримався. Після цього Орбан склав присягу – уже вп'яте. У своїй промові він згадав про нібито втручання України у виборчу кампанію в Угорщині, а також про війну РФ проти України й санкції. Він чітко дав зрозуміти: Україна під ударом, росія нападає, тому уряд сприяє гуманітарним операціям з українськими біженцями. Як бачимо, риторика В. Орбана змінилася [12].

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, коли популізм апелює до суспільних настроїв, тоді, власне, з'являється спроба підлаштуватися під стереотипи масової свідомості. І тоді популізм стає засобом завоювання влади.

Сьогодні популістські сили «старої Європи» характеризують, по-перше, схильність до різних форм націоналістичної риторики та ідеології; по-друге, критичне сприйняття ЄС і процесів глобалізації; по-третє, негативне ставлення до масової імміграції. Специфічною новою рисою західноєвропейського популізму є поява рухів і політиків, які, як популісти в риториці й політичних технологіях, обстоюють принципи вільного ринку, обмеження державного регулювання, скорочення податкового навантаження, часто-густо поєднуючи їх із закликами до протекціоністської політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Держалюк, М. С. (2022). Результати парламентських виборів в Угорщині 3 квітня 2022 р. та перспективи українсько-угорських відносин. URL: <https://ivinas.gov.ua/kudryachenko-andrij-ivanovich.html>
2. Драпак, М. Цивілізаційний компас Будапешта. URL: <https://tyzhden.ua/World/254664>

3. Захарія, Ф. (2021). 10 уроків для світу після пандемії. Київ: Наш формат, 264с.
4. Магда, Є. Пристрасті за Орбаном: що собі думає Угорщина, підтримуючи й далі Росію. URL: <https://www.liga.net/ua/politics/opinion/strasti-za-orbanom-cho-dumaet-ven-griya-podderjivaya-i-dalshe-rossiyu>
5. Розумний, М. (2021). Національна доктрина. Київ: Вид. група КМ – БУКС, 264 с.
6. Саламанюк, Т. Передпомаранчевий синдром: в пошуках нової революції. URL: <http://www.cedos.org.ua/protests/peredpomaranchevyi-syndrom-v-poshukakh-novoi-revoliutsii>.
7. На виборах в Угорщині перемагає Орбан та його партія прихильників путіна. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/04/04/novyna/svit/vyborax-uhorshhyni-peremahaeye-orban-ta-joho-partiya-prykhylnykiv-putina>
8. Новосельська, З. Угорський парламент переобрав Орбана прем'єром. URL: <https://pravdatutnews.com/politics/2022/05/16/16279-ugorskyu-parlament-pereobrav-orbana-premyerom>
9. Сидоренко, С. Антиукраїнський Орбан: що робитиме Угорщина після виборів «під знаком війни. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/04/4/7137219/>
10. Стець, А. Угорщина не блокуватиме вступ України в ЄС та НАТО. URL: https://zaxid.net/ugorshhina_ne_blokuvatime_vstup_ukrayini_v_yes_ta_nato_n1542526
11. В Угорщині завершилися вибори. На яких проти Орбана виступив кандидат від об'єднаної опозиції. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-uhorshchyna-vyboru/31783933.html>

REFERENCES

1. Derzhaliuk, M. S. Rezultaty parlamentskykh vyboriv v Uhorshchyni 3 kvitnia 2022 r. ta perspektyvy ukrainsko-uhorskykh vidnosyn. URL: <https://ivinas.gov.ua/kudryachenko-andrij-ivanovich.html>
2. Drapak, M. Tsyvilizatsiyni kompas Budapeshta. URL: <https://tyzhden.ua/World/254664>
3. Zakhariia F. (2021). 10 urokov dlia svitu pislia pandemii. Kyiv: Nash format, 264 p.
4. Mahda, Ye. Prystrasti za Orbanom: shcho sobi думаie Uhorshchyna, pidtrymui-uchy y dali Rosiiu. URL: <https://www.liga.net/ua/politics/opinion/strasti-za-orbanom-cho-dumaet-vengriya-podderjivaya-i-dalshe-rossiyu>
5. Rozumnyi, M. (2021). Natsionalna doktryna. Kyiv. Vydavnycha hrupa КМ – ВUКС, 264 p.
6. Salamaniuk, T. Peredpomaranchevyi syndrom: v poshukakh novoi revoliutsii. URL: <http://www.cedos.org.ua/protests/peredpomaranchevyi-syndrom-v-poshukakh-novoi-revoliutsii>.
7. Na vyborakh v Uhorshchyni peremahaie Orban ta yoho partiia prykhylnykiv putina. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/04/04/novyna/svit/vyborax-uhorshhyni-peremahaeye-orban-ta-joho-partiya-prykhylnykiv-putina>
8. Novoselska, Z. Uhorskyi parlament pereobrav Orbana premierom. URL: <https://pravdatutnews.com/politics/2022/05/16/16279-ugorskyu-parlament-pereobrav-orbana-premyerom>

9. Sydorenko, S. Antyukrainskyi Orban: shcho robytyme Uhorshchyna pislia vyboriv «pid znakom viiny. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/04/4/7137219/>

10. Stets, A. Uhorshchyna ne blokuvatyme vstup Ukrainy v YeS ta NATO. URL: https://zaxid.net/ugorshhina_ne_blokuvatime_vstup_ukrayini_v_yes_ta_nato_n1542526

11. V Uhorshchyni zavershylisia vybory. Na yakykh proty Orbana vystupyv kadydat vid obiednanoi opozytsii. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-uhorshchyna-vybory/31783933.html>

Матеріал надійшов до редакції 17.07.2022 р.

УДК 328.185+[343.35:35.08]-048.66:005.21]:316.3-043.2](474.2)"20"

Наталія Хома,

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології та міжнародних відносин,
Національний університет «Львівська політехніка»,
nataliia.m.khoma@lpnu.ua
ORCID ID: 0000-0002-2507-5741

Ігор Вдовичин,

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри теорії та історії політичної науки,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
igor.vdovychyn@lnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-3210-7684
DOI 10.29038/2524-2679-2022-02-152-172

АНТИКОРУПЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ЕСТОНІЇ: ДОСЯГНУТИЙ ПРОГРЕС І НАЯВНІ ПРОБЛЕМИ

Вивчено досвід Естонії щодо запобігання та протидії корупції як найрезультативніший кейс на теренах Центральної й Східної Європи, а також пострадянського простору. Мета статті –